

55 let vojenské politiky KSČ

55. výročí vzniku KSČ umožňuje nejen se zamýšlet nad úspěchy při budování socialismu v Československu, ale současně si připomenout, že neoddelitelnou součástí boje za diktaturu proletariátu byly a jsou otázky přípravy revolučního proletariátu na možnost ozbrojeného řešení antagonismu mezi buržoazií a proletariátem a otázky obrany socialistické vlasti po vítězství revoluce.

Při řešení problematiky nastolení diktatury proletariátu vycházeli komunisté vždy ze základního předpokladu, že revoluční přeměna kapitalistické společnosti v socialistickou není možná bez revoluce, a proto také nikdy nepopírali nezbytný význam násilí pro vítězství revoluce.

Vyřešení historických třídních srážek není možné bez vojenských znalostí, bez použití vojenské organizace a vojenské techniky. Právě z tohoto důvodu se stala základem komunistické politiky ve vojenských otázkách soustavná výchova mas k pochopení nevyhnutelnosti svrhnout buržoazní panství násilím. Příprava vojenské stránky násilného svržení buržoazie je pouze součástí celkového boje za nastolení diktatury proletariátu; je odvozena z celkové orientace komunistického hnutí na socialistickou revoluci a je této otázce podřízena.

Použití ozbrojených forem boje je závislé na mnoha činitelích. Jediným kritériem se stává konkrétně historický přístup k třídnímu boji v jeho jednotlivých etapách. Z toho se rezultují dva velmi důležité závěry

— aby revoluční třída mohla dostat svému úkolu, musí zvládnout všechny formy společenské činnosti bez výjimky;

— revoluční třída musí být připravena na nejneočekávanější záměnu jedné formy druhou.

Tyto otázky stály i před revolučním proletariátem v Československu, kde základním předpokladem pro dovedení československého proletariátu k socialistické revoluci se stal vznik KSČ, když nedílnou součástí revoluční orientace strany byla její vojenská politika. KSČ při vypracování své vojenské politiky vycházela ze zkušeností ruských bolševiků, které ukazovaly, že v rozhodujících etapách boje o moc může vzniknout situace, kdy rozsah vlivu strany na masy vojáků a obětavost ozbrojeného proletariátu mohou rozhodnout o rozbití buržoazního státu a vytvořit účinnou obranu dosud neupevněné proletářské diktatury. Perspektiva boje za nastolení proletářské diktatury byla základním východiskem vojenské politiky KSČ.

Dalším činitelem vývoje vojenské politiky komunistické strany byl mezinárodně politický vývoj a s ním úzce spjaté postavení Československa, jeho role ve střední Evropě a v plánech imperialistických velmocí. Československo se stalo nedílnou součástí protisovětské politiky světového imperialismu. Protisovětské plány a trvalá existence rozporů uvnitř imperialistického tábora byla stálou hrozbou vzniku nového válečného konfliktu.

Klíčovou otázkou vojenské politiky strany vedle otázek vztahu k imperialistické válce byl poměr k československé armádě. Československá armáda byla nejen základní silou ozbrojeného násilí buržoazie proti proletariátu, ale současně i jednou z nejreakčnějších sil československé politiky. Postoj komunistické stra-

ny k této armádě nemohl být jiný než negativní. Cílem KSČ bylo působit uvnitř armády na masy dělníků a rolníků ve vojenských uniformách, uvědomovat je o skutečných cílech buržoazní politiky, připravovat a ve vhodném okamžiku je převést na stranu revoluce a přeměnit ozbrojenou moc buržoazie v armádu diktatury proletariátu. Šlo tedy o rozbití buržoazní armády a její přeměnu v armádu proletářskou.

S tímto bojem úzce souviselo odhalování buržoazní teze o „nepolitčnosti“ armády, která byla prostředkem k zastírání třídních rozporů v armádě a k výchově vojáků podle představ buržoazního velení armády.

Důležitým mezníkem v oblasti vojenskopolitické práce strany byl V. sjezd KSČ v roce 1929. Po něm se výrazně zvýšila intenzita práce strany v armádě. Rozšířilo se pojetí vojenské politiky strany. V souladu s linií Kominterny začalo levicové vedení strany rozhodně rozvíjet akce proti hrozcímu nebezpečí imperialistické války, namířené proti Sovětskému svazu.

Celosvětová hospodářská krize, která vypukla na počátku třicátých let, postavila před vojenskou politiku komunistické strany řadu nových úkolů, především boj o základní životní potřeby vojáků.

Nástup fašismu k moci v Německu v roce 1933 změnil obraz celé evropské politické situace. Modifikoval i mezinárodní postavení Československa. Expanzivní imperialistická politika nacistického Německa ohrožovala samostatnost národů a existenci Československé republiky. Navíc vzrůstalo nebezpečí fašismu i uvnitř státu. V situaci ohrožení Československa vypracovala KSČ novou politickou linii. KSČ zaujala pozici obrany demokracie a republiky a v souladu s linií VII. kongresu Kominterny usilovala o vytvoření nejširší protifašistické fronty, semknuté kolem dělnické třídy. Obrana Československa proti fašismu neznamenalala třídní smír s buržoazií. Byla vedena v zájmu dělnické třídy a pracujícího lidu. KSČ ani nyní neodložila svůj třídní pohled na armádu. Proto žádala zestrátnění zbrojního průmyslu, demokratickou kontrolu nad výrobou zbraní, přísnou očistu armády a jiných institucí, důležitých pro obranu země, od fašistických a nespolehlivých elementů. Navrhovala vést v armádě soustavnou protifašistickou propagandu a výchovu, prohloubit styky armády se Sovětskou armádou. Žádala zavedení mimořádné daně na účely obrany země, zlepšení žoldu a stravy vojáků, vytvoření protifašistické lidové obrany v každém místě a zákaz fašistických ozbrojených formací.

Zkušebním kamenem vojenské politiky strany se stalo v letech 1936 až 1938 organizování pomoci bojujícímu demokratickému Španělsku. Boj mezi demokracií a fašismem ve Španělsku urychloval proces probuzení mas k antifašistickému boji. KSČ mobilizovala masy k bdělosti, organizovala vedle materiální pomoci i vysílání dobrovolníků do Španělska. Tím vytvářela bojovou tradici internacionálního protifašistického boje a dokazovala, že boj proti fašismu není pro komunisty pouhým heslem.

Rok 1938 byl rokem bezprostředního ohrožení Československa. Komunisté v něm znovu prokázali svůj vztah k obraně demokracie a republiky proti fašismu. Mobilizovali lid ke společnému postupu proti hitlerovské agresi a až do posledních dnů Československa stáli důsledně na pozicích obrany demokracie a republiky proti Hitlerovi a jeho domácím pomahačům. Mnichovská zrada prokázala, že buržoazie není s to hájit národní a státní zájmy, že do čela národu a státu musí být povolána nová vedoucí síla — dělnická třída, kterou mohla vést pouze ta politická strana, která obstála v kritické zkoušce — KSČ.

Po okupaci ČSR vstoupil boj proti fašismu do nové etapy, která zásadně ovlivnila orientaci všech politických sil. Základním cílem se stala záchrana existence českého národa, obnova národní svobody a státní samostatnosti. Na této bázi mohly spolupracovat všechny proudy odbojového hnutí, v jehož činnosti se postupně vykrystalizovaly dvě základní linie: komunistická a buržoazní.

KSČ reprezentovala třídní zájmy proletariátu a ve své činnosti od počátku vycházela ze stanoviska, že nelze obnovit předmnichovské poměry, že o uspořádání poměrů rozhodne lid a zejména dělnická třída, která se bude podílet na správě státu. KSČ vycházela z předpokladu, že rozhodujícím činitelem v boji proti fašismu bude Sovětský svaz, že Sovětská pomoc umožní rozvinout i v našich zemích nejučinnější formy národně osvoboditelského zápasu i uspořádání poválečných poměrů.

Ačkoliv výsledky československého odboje byly především závislé na rozestavení mezinárodních sil a výsledcích válečného střetnutí, uvědomovali si představitelé KSČ i buržoazní emigrace, že jejich politická koncepce musí být podepřena i vojenskou silou. Proto organizování čs. ozbrojených sil v průběhu druhé světové války stálo v centru pozornosti KSČ i buržoazní emigrace. Chtěla-li KSČ vést úspěšný zápas s buržoazií o hegemonii v ná-

rodně osvobozenckém hnutí, musela ji uplatnit i ve výstavbě nových ozbrojených sil. Usilovala proto o vytvoření takových ozbrojených lidových sil, které by byly účinnou protiváhou buržoazním jednotkám na Západě a zejména na domácí půdě, aby hájily revoluční národně osvobozencký program a pomohly jej probíjet.

KSC musela svést úporný zápas o postavení a charakter budované čs. vojenské jednotky na území Sovětského svazu. Prosadila, že vojenská jednotka nebyla budována jako „symbolická“, nýbrž pro bojové účely. Z iniciativy KSC byla v jednotce zavedena politická výchova v demokratickém, protifašistickém duchu, byla vytvořena instituce osvětových důstojníků, která byla významným průlomem do desavádního „nepolitického“ pojetí armády. Intenzivní výchovná práce komunistů, přímá účast v bojích za osvobození republiky, boj po boku Sovětské armády, život v sovětském prostředí, to vše pomáhalo vytvářet nový charakter čs. vojáka v SSSR, který se stále více vymykal politickému vlivu a kontrole čs. buržoazní vlády v Londýně. Čs. vojenská jednotka se postupně stávala nástrojem národní a demokratické revoluce.

Sovětská vítězství nad fašistickými vojensky aktivizovala odbojové hnutí na domácí půdě, jehož charakteristickým rysem bylo vytváření partyzánských jednotek a upevňování vedoucího postavení dělnické třídy vedené KSC v domácím odboji. Partyzánské hnutí se stalo jedním z důležitých prostředků v boji o hegemonii dělnické třídy v národně osvobozenckém hnutí, kde byla KSC jeho hlavním a inspirujícím činitelem.

Správně zvolená vojenskopolitická linie KSC, která se opírala o vojenskou a politickou moc Sovětského svazu, hájila nejen životní zájmy našich národů, ale také třídní zájmy nejpokrokovější společenské třídy, musela zákonitě vyústit ve SNP a v květnovém povstání českého lidu, kde KSC již s naprostou samozřejmostí stála v čele boje našich národů proti fašismu a domácí kolaboraci a začala realizovat program národní a demokratické revoluce.

Osvobození Československa Sovětskou armádou a vítězství národní a demokratické revoluce bylo základním přelomem v dějinách našich národů. Skutečně účinná bezpečnost republiky musela být založena na lidových prvcích a od počátku vycházela ze dvou předpokladů:

— spolehlivý a účinný spojenecký systém, založený na úzkém spojení s Sovětským svazem;

— výstavba vlastních čs. ozbrojených sil.

Armáda od května 1945 plnila úlohu mocenského nástroje lidové demokracie. Pokojný vývoj revoluce a velmi příznivá mezinárodní situace bezprostředně po válce sice prakticky téměř vylučovaly vypuknutí mezinárodního válečného konfliktu, ale nový režim potřeboval i silnou armádu k zajištění státní bezpečnosti i ke splnění řady závažných úkolů.

S postupným vývojem politických událostí v zemi se dostávala buržoazie do stále větší izolace a ztrácela vliv v armádě. V boji o armádu získala KSC na svou stranu před Únorem většinu vojáků, kteří tvořili pevnou oporu lidové demokracie v armádě. Komplikovanější situace byla v důstojnickém sboru, kde většina důstojníků byla politicky nevyhraněná a zaujímalá jakousi pozicí středu.

Na úspěšný postup revoluce odpověděla reakce v Únoru 1948 pokusem o kontrarevoluční zvrat vývoje v Československu. Demise ministrů buržoazních stran vyvolala v zemi politickou krizi. Představitelé buržoazie však špatně odhadli možnosti svého pokusu. Mistrnou taktikou komunistické strany byli odhaleni a zcela izolováni. A v této situaci nezůstalo k vývoji politické situace lhostejné ani velení armády. Už v předvečer vypuknutí krize odsoudili vedoucí funkcionáři armády reakční tendence ve vnitřní a zahraniční politice, odmítli spekulace reakčních sil s armádou a prohlásili, že stojí pevně na straně lidové demokracie a za spojenectvím se Sovětským svazem. V průběhu krize se velení armády ústy svého ministra gen. L. Svobody jednoznačně postavilo na stranu lidu.

Únor ukázal, že přes všechnu nedokonalost a nedorozumění problémy neexistovala už v Československu buržoazní armáda, nýbrž armáda demokratická, která svým postojem sehrála v Únoru pozitivní roli.

Dělnická třída pod vedením KSC nastolila ústavní cestou diktaturu proletariátu a otevřela cestu k budování socialismu. Souběžně s tím si také otvírala cestu k vybudování socialistické armády, která by po boku s ostatními socialistickými státy chránila revoluční vymoženosti našeho lidu.

Základní princip výstavby socialistické armády, tak jako celou generální linii výstavby socialismu, vytyčil IX. sjezd KSC v roce 1949. Ukládal prosadit vedoucí úlohu strany jako nejvyšší princip výstavby socialistické armády a marxismus-leninismus jako základ myšlení všech vojáků.

Požadoval, aby bylo dosaženo co nejtěsnějšího spojení armády s lidem a se socialistickou výstavbou, aby byla dokončena očista velitelského sboru, uskutečněn nábor dělnických kádří a jejich výcvik na velitelské funkce. Ukládal uplatňovat nedílnou velitelskou pravomoc, rozvíjet uvědomělou kázeň, upevňovat socialistické vztahy mezi vojáky a rozvíjet jejich aktivitu. Za nedílnou součást výstavby socialistické armády považoval posilování nejtěsnějšího spojení se Sovětskou armádou a armádami lidové demokratických států, výchovu vojáků v duchu socialistického vlastnictví a proletářského internacionálního.

Rozpoutaná studená válka a nebezpečí nového válečného konfliktu, zvyšované sousedstvím se západním Německem, nutilo urychleně budovat československou armádu, ve které se při prověrce v druhé polovině roku 1949 projevil vážné nedostatky. Proto prosadila KSČ v armádě řadu účinných opatření k radikálnímu zlepšení situace. Především byl od r. 1950 organizován masový nábor dělnických kádří k posílení velitelského sboru armády. Do r. 1952 se podařilo změnit třídní složení velitelského sboru natolik, že došlo k výraznému posílení socialistického charakteru armády.

Rozhodující význam mělo uplatňování vedoucí úlohy strany. V letech 1950—1951 byl vybudován politický aparát v armádě, vytvořena síť útvarových organizací a rozvíjena politickovychovná práce.

Léta 1950—1952 znamenala rozhodný obrát v budování moderní socialistické armády v Československu.

Po letech studené války přinesl rok 1953—1954 značné zmírnění mezinárodního napětí. Ale reakční militaristické kruhy se nevzdávaly. Remilitarizace Německa ohrožovala všechny socialistické země. Bylo nutné dále upevňovat obranyschopnost socialistických zemí, aby byla zajištěna pokojná výstavba socialismu. Evropské socialistické země proto uzavřely v květnu 1955 Varšavskou smlouvu o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci, která se stala zárukou společné obrany socialismu v každé zemi.

Uzavření Varšavské smlouvy posílilo bezpečnost Československa a současně zvýšilo význam jeho armády v rámci obranného svazu. Orgány ÚV KSČ se proto znovu důkladně zabývaly situací v armádě. Analýza ukázala řadu úspěchů při budování armády. Současně však odhalila i vážné problémy, které oslabovaly její bojovost. Tyto vážné problémy vyplývaly z nedůsledného uplatňování leninských principů výstavby socialistické

armády. Celostátní konference KSČ v červnu 1956 věnovala pozornost podstatnému zlepšení politické a výchovné práce v armádě a zvyšování morální síly armády.

S vyhlášením vítězství socialismu v Československu mohlo být konstatováno, že přes všechny potíže a nedostatky byly splněny hlavní úkoly při upevňování socialistického charakteru armády. Armáda se stala armádou lidu nejen svým složením, ale i souladem své činnosti se socialistickou výstavbou. Svou technickou vybaveností a organizačně byla budována tak, že byla s to úspěšně plnit svou funkci jako pevný článek socialistického vojenského uskupení.

Smyslem vojenské politiky KSČ v období mezi XII. a XIII. sjezdem bylo přejít na intenzivní cestu upevňování branného systému státu. To vyjádřilo i usnesení XIII. sjezdu v roce 1966: „... nadále zdokonalovat náš obranný systém, budovat jej jako pevnou soustavu schopnou spolehlivě vystoupit na obranu socialistických vymožeností lidu, rozvíjet jej v jednotě politických, ekonomických a vojenských opatření, při plném využití předností socialismu a respektování jeho vymožeností. V pevném spojení se Sovětským svazem a v jednotě a spolupráci armád Varšavské smlouvy spatřujeme hlavní záruku bezpečnosti republiky a svobody našich národů.

... budovat a upevňovat československé ozbrojené síly, jejich bojovost, morální sílu, oddanost lidu a věrnost ideám komunismu; trvale pečovat o jejich moderní technické vybavení, vysokou úroveň velení, a vzájemné prohlubování vztahů mezi ozbrojenými silami a pracujícími: rozvíjet všelidový charakter obrany státu, pečovat o brannou výchovu obyvatele, překonávat pacifistické a liberalistické tendence“.

Ke splnění těchto úkolů byla řešena řada úkolů analytického, koncepčního a perspektivního charakteru — problémy výstavby obranného systému, perspektivy výstavby čs. ozbrojených sil, perspektivy rozvoje vojenského školství, atd.

V období, kdy ÚV KSČ stál před rozhodujícím úkolem nalézt cestu efektivního plnění závěrů XIII. sjezdu a podstatně zlepšit realizační schopnost celé strany, se na zasedáních pléna ÚV a také v celostraničské diskusi k postavení a úloze strany ve společnosti, dostaly do popředí momenty, jimiž propukla vnitrostraničská krize.

Celkový vývoj ve straně i v celé společnosti měl zákonitě negativní dopad i na činnost a politickomorální stav čs. armá-

dy. Politická situace v armádě byla provázena všestranným uvolněním kázně a narušením principů nedílné velitelské pravomoci, značně byla narušena politická a bojová pohotovost čs. armády.

Jak silně byla naše armáda narušena potvrzuje skutečnost, že za protisocialistickou činnost a hrubé porušení vojenských řádů byl značný počet členů útvarových organizací vyloučen a mnozí z nich museli odejít z armády.

Zásadou soustavné pozornosti ÚV KSČ, na základě společného úsilí státních orgánů a společenských organizací podařilo se v období po XIV. sjezdu KSČ zdokonalit celý systém zabezpečení obrany a ochrany státu.

Na dosažených výsledcích ve výstavbě ČSLA a přípravě vojsk se rozhodujícím způsobem podílela armádní stranická organizace. V duchu sjezdové linie „Poučení z krizového vývoje...“ a rezoluce ÚV KSČ „K aktuálním otázkám jednoty strany“ se prohloubila její ideová, organizační a akční jednotá. Upevnil se její marxistickoleninský charakter, vzrostla třídní a internacionální zakalenost členů strany. Ke sjednocování stranických řad přispělo úsilí o důslednou realizaci závěrů jednotlivých plenárních zasedání ÚV KSČ v pod-

mínkách armády. Stranická linie pronikala do základních organizací strany, k jednotlivým členům a jejich prostřednictvím ke všem příslušníkům ČSLA.

Období, které uplynulo od XIV. sjezdu KSČ bylo vyplněno úsilovnou prací příslušníků ČSLA. Důsledné plnění stranické linie pomohlo upevnit bojovou pohotovost a připravenost československých ozbrojených sil splnit své poslání při obraně socialistických vymožeností, v bratrském svazku s ostatními armádami států Varšavské smlouvy. Bylo dosaženo výrazného pokroku v celé řadě rozhodujících úseků činnosti naší armády a tím byly vytvořeny předpoklady jejího dalšího rozvoje. Pozitivních výsledků bylo dosaženo především díky péči KSČ o ozbrojenou sílu. Významnou úlohu sehrála i těsná spolupráce s bratrskými socialistickými armádami, především však všestranná pomoc Sovětské armády.

V duchu Výzvy ÚV KSČ, vlády ČSSR, ÚRO a ÚV SSM rozvinuly všechny součásti naší armády na počest XV. sjezdu KSČ a 55. výročí založení strany novou velkou iniciativu k výtečnému a dobrému splnění všech rozhodujících úkolů při zabezpečování obrany naší socialistické vlasti a celého socialistického společenství.